

Haldun Taner (İstanbul, 16 Mart 1915 – 7 Mayıs 1986) Matbaa-i Âmire müdürü Hâmid Bey anne tarafından büyükbabası, Meclis-i Mebusan İstanbul milletvekili ve Darülfûnunun devletler hukuku profesörü Ahmet Selahattin Bey babasıdır. Çemberlitaş'ta dünyaya gelen Taner, beş yaşında babasını kaybetti. Galatasaray Lisesi'nde okudu (1935). Heidelberg Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi'ndeki öğrenimini (1935-38) ağır bir tüberküloza yakalanması nedeniyle yarıda bırakıp İstanbul'a döndükten sonra Ankara Radyosu için skeçler yazmaya başladı. İÜ Alman Filolojisi'ni bitirdi (1950), Sanat Tarihi Bölümü'nde asistan oldu. 1954'te ilk evliliğini yaptı ve *Oyun* dergisini çıkardı. Viyana Üniversitesi'nde Prof. Kindermann'ın yanında felsefe ve tiyatro okudu. Max Reinhardt Tiyatro Akademisi'nde eğitim gördü (1955-57). İÜ, Gazetecilik Enstitüsü, İGSA ve LCC'de tiyatro ve dramaturji dersleri verdi. Deveküşü Kabare Tiyatrosu, Bizim Tiyatro ve TEF Kabare'yi kurdu. Türkiye'deki epik tiyatronun ilk örneği sayılan *Keşanlı Ali Destanı* ile dünyaya açıldı. Bütün çalışmalarıyla bir Haldun Taner Tiyatrosu ekolu oluşturdu ve Türkiye'de tiyatronun bir 'bilim dalı' olmasında etkili oldu. "Tuş" adlı öyküsü (1955) ve *Keşanlı Ali Destanı* oyunu aynı adlarla filme alındı. "Deveküşüne Mektuplar" başlıklı yazılarına *Tercüman*'da (1955-60) başladı, "Pazar Sohbetleri" başlığıyla *Milliyet*'te (Mart 1974 – Mayıs 1986) sürdürdü. 9 Ocak 1976'da ikinci evliliğini yaptı. 1953'te *New York Herald Tribune* ile *Yeni İstanbul* gazetelerinin düzenlediği uluslararası bir yarışmada "Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu" öyküsüyle birinci oldu. Sait Faik Hikâye Armağanı'nın ilkinde *On İkiye Bir Var* ile kazandı. *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü* ile Uluslararası Bordighera Mizah Hikâyeleri Ödülü'nü, *Milliyet*'teki köşe yazılarıyla Gazeteciler Cemiyeti Fıkra Ödülü'nü (iki kez), *Yahda Sabah* ile 1983 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'nü aldı. 1987'den beri Haldun Taner Öykü Ödülü verilmekte. İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun Kadıköy sahnesine (1988) ve Caddebostan'da bir sokağa adı verildi. 100. doğum yıldönümü olan 2015'ten beri bütün yapıtları Yapı Kredi Yayınları tarafından yayımlanmakta.

Yapıtları

Öykü: *Yaşasın Demokrasi*, 1949; *Tuş*, 1951; *Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu*, 1953; *Ayışığın-da "Çalışkur"*, 1954; *On İkiye Bir Var*, 1954; *Konçinalar (Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu – On İkiye Bir Var'dan seçmeler)*, 1967; *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü*, 1969; *Yahda Sabah*, 1983.

Oyun (sahneleniş tarihleriyle): *Günün Adamı*, 1952'de yasaklandı, 1961'de sahnelendi; *Dışardakiler*, 1957; *Ve Değirmen Dönerdi*, 1958; *Fazilet Eczanesi*, 1960; *Lütfen Dokunmayın*, 1961; *Günün Adamı*, 1961; *Huzur Çıkmazı*, 1962; *Bu Şehr-i İstanbul ki*, 1962; *Keşanlı Ali Destanı*, 1964; *Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım*, 1964; *Eşeğin Gölgesi*, 1965; *Zilli Zarife*, 1966; *Vatan Kurtaran Şaban*, 1967; *Sersem Kocanın Kurnaz Karısı*, 1969; *Astronot Niyazi*, 1970; *Ha Bu Diyar*, 1971; *Dün Bugün*, 1972; *Aşk ü Sevdâ*, 1973; *Dev Aynası*, 1973; *Yar Bana Bir Eğlence*, 1973; *Haneler*, 1974; *Çıktık Açık Alınla*, 1977; *Ayışığımda Şamata*, 1977; *Yalan Dünya*, 1977; *Eşeğin Gölgesi*, 1978; *Hayırdır İnşallah*, 1979; *Kapılar*, 1980; *Huzur Çıkmazı*, 1981; *Haldun Taner'in Timsahı*, 2008 (hızl. D. Taner – S. Erez).

Düzyazı: *Deveküşüne Mektuplar 1*, 1960 (sonradan *Önce İnsan* adıyla); *Deveküşüne Mektuplar 2*, 1977 (sonradan *Yaz Boz Tahtası* adıyla); *Hak Dostum Diye Başlayalım Söze*, 1978; *Ölürse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil – Portreler*, 1979; *Düşsem Yollara Yollara*, 1979; *Çok Güzelsin Gitme Dur*, 1983; *Berlin Mektupları*, 1984; *Koyma Akıl, Oyma Akıl*, 1985.

*Haldun Taner'in
YKY'deki kitapları:*

Koyma Akıl, Oyma Akıl (2015)
Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu (2015)
Keşanlı Ali Destanı (2015)
Sersem Kocanın Kurnaz Karısı (2015)
Yalıda Sabah (2015)
Çok Güzelsin Gitme Dur (2015)
Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım (2015)
Ayışığında "Çalışkur" (2015)
On İkiye Bir Var (2015)
Sancho'nun Sabah Yürüyüşü (2015)
Ölürse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil (2016)
Fazilet Eczanesi (2016)
Yaşasın Demokrasi (2016)
Tuş (2016)

HALDUN TANER

Tuş

Öykü

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 4589
Edebiyat - 1302

Tuğ / Haldun Taner

Kitap editörü: **Murat Yalçın**
Düzeltili: **Korkut Tankuter**

Kitap tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Gülçin Erol Kemahlıoğlu**

Baskı: Bilnet Matbaacılık ve Ambalaj San. A.Ş.
Dudullu Organize San. Bölgesi 1.Cad. No:16 Ümraniye-İstanbul
Tel: 444 44 03 • Fax: (0216) 365 99 07-08 • www.bilnet.net.tr
Sertifika No: 31345

1. baskı: Varlık Yayınları, İstanbul, 1951
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Mart 2016
İSBN 978-975-08-3612-1

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2014
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Kemeraltı Caddesi Karaköy Palas No: 4 Kat: 2-3 34425 Karaköy / İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

İçindekiler

Tuş • 9
Kızıl Saçlı Amazon • 16
Made in USA • 21
İki Komşu • 30
Eller • 35
Kaptanın Namusu • 42
Bir Motorda Dört Kişi • 51
<i>Allegro ma non troppo</i> • 55
Bir Kavak ve İnsanlar • 65
Kooperatif • 71
İstediği Şarkıyı Dinleyebilmek • 76
8'den 9'a Kadar • 82

Yayıncının notu: İlk baskıda yer alan on üç öyküden “Bir Çuval İncir” yazarı tarafından çıkarılmış ve hiçbir kitabına alınmamıştır. Bu baskıda, özellikle eski/yabancı kökenli sözcüklerin yazımında sözlüklere, adların yazımında ise ansiklopedilere uyuldu. Bazı sözler dipnotlarla açıklandı.

Tuş

Tuş

Her kafadan bir ses çıkıyordu:

“Kediye peynir tulumu inanılır mı? Olacağı budur işte.”

“Parmak kadar maksum be... Utanır yahu insan.”

“Gözü kızmış oğlanın... Karı kız dinliyor mu sana?”

“Bağırsaydı o da, niye imdat çağırmamış?”

“Nereye bağıyor anam? Silahı dayamış göğsüne. ‘Ses edersen yok bil kendini’ demiş.”

“Vay namussuz!”

“Peki şimdi ne olacak?”

Millet Partisi’ne yazıldı yazılı büsbütün ukalalaşan kahveci;

“Ne mi olacak?” dedi. “Kaynayıp gidecek tabii... Neler kaynamamış buna gelene kadar...”

“Hiç de kaynamaz” diye atıldım. “Adalet var bunun burasında. Fakir diye, kimsesiz diye sahipsiz değil ya bu. Mazbata¹ tanzim edilir. Hukuku amme² davası açılır.”

“Neyi ispat ediyorsun beyim? ‘Ben yapmadım’ dese, ‘ne malum başkasının becermediği’ dese...”

Balıkçı da kahveciden yana idi:

“Bir kerem ifadesini alamaz pulis” dedi. “Mebus evladı olduğuna teşrifatı masuniyesi³ vardır onun.”

Buraya kadar tespini çekerek bizi sakın sakın dinlemiş gören Dilaver Bey artık dayanamadı. İri ve kıllı yumruğunu masaya indirerek;

“Görüyorum, işin alayındasınız hepiniz!” diye kükredi. “Ötede bir kız mahvolmuş, sokakta kalmış, kimin kaydında!”

Sonra yerinden kalkıp yanıma geldi:

1 *mazbata*: Bir toplantıda yapılan müzakereleri, alınan kararları tespit için yazılan ve toplantıya katılanlar tarafından imzalanan belge, tutanak.

2 *hukuk-ı amme*: Kamu hukuku.

3 *masûniyyet-i teşriyye*: Milletvekillerine kanunla sağlanan dokunulmazlık, yasama dokunulmazlığı.

“Nefesini boşuna tüketirsin bey oğlum” dedi. “Bu ödle heriflerle bir iş yapılmaz. Bu iş için erkek olacaksın, erkek. Zor gördün mü tavsamayacaksın. Nerde bunlarda o yürek? Ne yapmak lazım geldiğini ben tek başıma göstereceğim bunlara.”

Ve bütün kahve halkına adeta bakışıyla tükürerek kapıyı çarpıp çıktı.

İnsanoğlu harekete geçmek için ara sıra onurunda bir hareket kırbacının şaklamasını bekliyor galiba. O gidince kahve birbirine girdi.

“Ne demek yani, kimden korkacaktınız?”

“Affetmiş onu, niye ödle oluyor muyuz?”

“Onun kadar biz de erkeğiz yani.”

Fırsat bildim bunu:

“Erkeklik lafla olmaz beyler” dedim. “Hodri meydan, var mısı-nız? Dört tarafı haraca kesen bu kudurmuş oğlanı kodese attırana kadar elbirliğiyle çalışacağımıza söz veriyor muyuz?”

“Elbette!”

“Hayhay!”

“Ona ne şüphe!”

Hemen o gece genelkurmay karargâhı Dilaver Bey’in evinde kuruluverdi. Gerçi altmışaltıdaki⁴ dehasını hepimiz takdir edegelmişizdir ama ne yalan söylemeli, onun bu kadar kuvvetli bir tabiyeci⁵ olduğunu hiçbirimiz tahmin edememiştik.

Dilaver Bey’in yaptığı plan basitti fakat basit olduğu kadar da mükemmeldi. Bir kere Nesrin derhal bir nisaıyeciye⁶ götürülüp hadisenin tarihi jinekolojik bir katiyetle tespit edilecekti. Bu iş bittikten sonra, vaat veya tehdit suretiyle davadan vazgeçirilmesi ihtimaline mebni,⁷ kızın bir müddet için bu muhitten uzaklaştırılması icabediyordu. Nitekim Dilaver Bey’in Langa’da ikamet eden dul hemşiresi, Nesrin’i birkaç hafta için barındırmayı kabul etmişti.

Bir yandan bunlar yapıladursun, öte yandan Aydemir’in bundan evvelki sabıkları bir bir tespit edilecek ve deliller toplanıp

4 *altmışaltı*: Altmış altı sayı kazanma esasına dayanan ve yirmi dört kâğıtla oynanan bir çeşit iskambil oyunu.

5 *tabiyeci*: Taktikçi, stratejist.

6 *nisaıyeci*: Kadın doğum uzmanı, jinekolog.

7 *mebni*: Dayanak, istinaden, -den dolayı.

muamele tekemmül⁸ edene kadar da etrafa hiçbir şey sızdırılmayacaktı. İş bir kere bu kerteye geldi mi de dört cepheden taarruza geçilip bu küstah oğlan, bu babasının nüfuzuna dayanıp mahalleyi haraca kesen ırz düşmanı canavar, kısıvrak kapana kısırılacaktı. Ondan sonra değil mebus babası, müsteşar dayısı, reisicumhur hazretleri gelse onu kodesten kurtaramazdı.

İki de şahit bulmuştuk ertesi gün: Recep Usta ile çamaşırcı Gülsüm Hanım. Gülsüm Hanım Nesrin'i evden çıkarken gördüğünü söylüyordu. Kız, mendili burnuna tutmuş, hüngür hüngür ağlıyormuş. Recep Usta'ya gelince, o;

“Ben velospitle⁹ şantiyeden geliyordum” diyor. “Aydemir Bey arkadaşlarıyla oturmuş, top yerinde şarap içiyorlardı. Kulak verdim biraz. Hizmetçiyi nasıl savmış, kızı nasıl kandırıp içeri çekmiş, ayıptır sülemesi, içerde ne haltlar etmiş anlatıyordu bir bir...”

“Utanma, aynen anlat, ne diyordu...”

“Böyle, böyle, böyle...”

“Tamam” dedi Dilaver Bey. “Nesrin de refikaya aynen böyle nakletmiş.” Sonra;

“Çabuk kâğıt kalem!” diye haykırdı. “Derhal donatıyorum istidayı... Sabah erken kahvede buluşalım. Bu dava tuşla bitmezse bana da Dilaver demesinler.” –Hazretin güçleş meraklısı olduğunu bilmem arzetmiş mi idim.–

Ertesi sabah kahvede bekliyoruz. Hepimizde bir acayip heyecan. Dilaver Bey on buçuğa doğru sırtında rengi atmış lacivert elbisesi, elinde bayrak kadar bir istida, bomba gibi çıkageldi.

“Dananın kuyruğu bugün kopuyor beyler” dedi. “Ben doğru karakola gidiyorum. Yalnız birinin Aydemirlerin kapısını tutsun ki polis geldiğinde bir yere sığırmış olmasın.”

“Hayhay, korkma sen.”

“Bir yere kaçırmayız evvel Allah.”

Ve gitti.

Akşamüstü dört, dört buçuk olmalı idi. Hazret alı al moru mor göründü.

8 *tekemmül*: Olgunlaşma, mükemmel duruma gelme.

9 *velospit*: Bisiklet.

“İnkâr ediyor pezevenk” dedi.

“Ne diyor?”

“O gün burada yoktum’ diyor. ‘Arkadaşlarla İzmit’e maça gitmiştik’ diyor.”

“Yalana bak, yalana.”

“Dört tane de şahit bulmuş kendi gibi. Dördü de, ‘Bizlen beraberdi, hatta gollerin ikisini de o attı’ diyorlar.”

“Çamur ulan, hepsi çamur.”

“Başa çıkılır mı bu itlerle!”

“Peki, şimdi ne olacak?”

Dilaver Bey şakaklarından süzülen teri sildi:

“Dili sürçtü bereket deyyusun” dedi. “Kendi ayağıyla açmaza girdi. Tenakuzlar var ifadesinde. Balmumunu yapıştırdık tabii.”

“Vaziyet?”

“Vaziyet iyi sayılabilir. Adalet er geç tahakkuk edecektir. Dosya öbür gün adliyeye veriliyor.”

Fakat o günle öbür günün arasına öyle beklenmedik hadiseler giriverdi ki... Bir kere Meclis tatilinden bilistifade, Aydemir’in babası İstanbul’a çıkageldi ve bittabi vaziyete muttali olunca biricik evladına, dolayısıyla da ailesinin şerefine sürülmek istenen bu iftiraya karşı —o buna iftira diyordu— kükremiş bir aslan gibi mücadeleye girişti. Bunun ilk neticesi Gülsüm Hanım’ın şehadetinden rücu etmesi oldu. Kadın kızı görmüştü, filvaki görmüştü ama ağladığını pek bilemiyordu. Niçin ilk ifadesinde başka türlü konuştuğu soruldukta, ezber vazifesini okuyan bir mektepli tehalüküyle;¹⁰

“Zapta yanlış geçmiş olacak” dedi.

Recep Usta’ya gelince, o ne hikmetse hâk ile yeksan oluvermişti. Nereye gitti ve ne vakit gitti kimse bilmiyordu. Aydemir’in babası;

“Ne demek yani efendim” diyordu. “Benim oğlum şeceresi Lala Şahin Paşa’ya varan şerefli bir sülaleye mensuptur. Kendi seviyesindeki nezih aile kızlarını bırakıp da miskin asmanın kel koruğu bir evlatlık parçasına mı tenezzül edecek? Bu, olsa olsa harimi namusuma kadar dil uzatmaktan çekinmeyen siyasi düşmanlarımın sinsi bir manevrasıdır.”

10 *tehalük*: Bir şeye erişmek için büyük bir istekle atılma, elde etmek için can atma.

İşin tuhafı şimdi bizim yürekli ahbabların saflarında da ufak tefek çatlaklar belirmeye başlamıştı. Hatta Aydemir'in babasına hak verenler bile çıkıyordu.

"Doğru söylüyor adam. İftira da olabilir."

"Tutalım ki Aydemir yaptı. Ne malum kızın kuyruk sallamadığı?"

"O da var ya. Ne demişler: İğne oynarsa iplik geçmezmiş."

"Geç beyim geç, at elin it elin, bize mi düştü tasası."

İş, bu duruma girince mahut kırbacı şaklatıyordum:

"Kavlimiz böyle mi idi efendiler?" diyordum. "Hani sonuna kadar birlik olacaktık? Galiba şafak atmaya başladı sizlerde?"

"Değil anam, korku ne demek."

"Öyleyse?"

"Dipsiz tencere, camsız pencere... Hani bir şey ispat edemicaz da. Boşuna düşman kazanmayalım."

Fakat aşkolsun yine Dilaver Bey'e, sapına kadar erkek adammış doğrusu. Tehditlere, mukabil hakaret ve tazminat davası rivayetlerine bana mısın demiyordu. "Düşmanım sana, kalsam da tek kişi" diyen şair misali, mücadelesinde ilk günkü gibi sabit kademdi. Hem oğlan daha karakolda kem küm etmişti. Tecrübeli hâkimin huzurunda baklayı ağzından çıkarmayacağı ne malumdu?

Halbuki öbür yandan, karşı taraf meşru, gayrimeşru, bütün mukabil tedbirlere başvuruyor, hatta her ihtimale karşı, Aydemir'in yaşını küçültmeyi dahi ihmal etmiyordu.

Bizler tuştan filan vazgeçmiştik artık. Sayı hesabıyla bir gali-biyeti bile öpüp de başımıza koyacaktık. Fakat o da olamadı ma-alesef. Zira bu sefer de Nesrin mahfuz bulunduğu evden firar edip kayboluverdi. Kendi mi kaçmıştı, yoksa başkaları tarafından mı kaçırılmıştı? Esrar içinde esrar, anlaşılamadı.

Sonradan kendileriyle konuştuğum hukukçu arkadaşlar davayı burada bırakmanın hukuki bir hata olduğunu söylüyorlar. Direkt-meliymişiz. Davacı ortadan yok olsa dahi kovuşturma devam edebilirmiş. Fakat bir yandan mahallenin ürkekliği, öte yandan talihin dönekliği ve hepsinin üstüne tüy diken Nesrin'in evden firarı, zavallı Dilaver Bey'i pes ettirmişti akıbet...

Üstat bu hezimetten o kadar utandı, o rütbe içlendi ki, hicabın-dan koca yaz bir kere olsun kahveye çıkmadı.

Bu müddet zarfında Nesrin hakkında birbirini tutmaz haberler alıyorduk. “Eczacının Rifat görmüş Beyazıt’ta... Kapıya girmiş, elli lira aylıkla çalışıyormuş.” “Hayır hayır, bir bahriye gediklisi ile nişanlanacakmış.” “Yok efendim ne münasebet, Otomat’ın karşısındaki berberde manikürcülük ediyormuş.”

Hangisine inanacağımıza biz de şaşıyorduk.

Nihayet yağmurlu bir kasım ikindisi kıza, bu sefer de ben, Taksim Sineması’nın holünde rastladım. Ayağında çizmeler, boynunda fular, saçlarını Gilda’vari sol gözüne düşürmüş, kan kırmızı bir vaziyet. Salih Ağa’nın, parmak kadar masum dediği, mebus beyin, miskin asmanın kel koruğu diye yerdiği Nesrin bu muydu acaba?

“Niye kaçtın sanki” dedim. “Bak yüzüstü kaldı dava.”

Yüzüme baktı, güldü. Oldukça yırtık bir gülüşle güldü. Bu kadar güzel ve parlak dişleri olduğunu ilk defa fark ediyordum.

“Zahmet oldu, Dilaver Bey Amca’ya” dedi. “Selam ederim kendisine. Vazgeçtim ben davadan. ‘Vazgeçmiş, tazminat istemiyormuş’ dersiniz.”

Etrafımızda esmer, kara bıyıklı bir oğlan belirmişti. Kız onu görünce gitmeye davrandı.

“Bye bye” dese hiç şaşmayacaktım. Fakat o yine “Hoşça kalın” diye uzaklaştı.

Ona ikinci rastlayışımda sırtında şeffaf bir pardösü vardı. Kendi yaşında bir kızla Saray Pastanesi’nden çıkıyordu.

“Operete girdim şimdi” dedi. “Ay başında Anadolu’ya turneye çıkıyoruz.”

Sonra iri ela gözlerini ısrarla gözlerime dikerek;

“Gitmeden buyursanıza” diye gülümsedi. “Beklerim bir gün. Sıraselviler, Çınar Sokak, 17.”

Kızarmışım galiba... Yanındaki arkadaşı kendini tutamadı. Şimdi Nesrin de gülüyordu. Sade ıslak dudaklarıyla değil, dolgun göğsü ile, körpe gerdanı ile, şeffaf pardösünün altında büsbütün kıvıl kıvıl görünen oynak kalçalarıyla, velhasıl olanca gençliği, olanca dişiliğiyle gülüyordu.

Tahmin ettiniz belki. Gittim beyler, gittim efendiler. Gittim ama o gün değil, bir hafta, belki de on gün sonra. Hem de vicdanımı büsbütün utandırmamak için, âdetim hilafına, kafayı çekip de git-

tim. Garip bir öfke vardı içimde o gün. Kendimden, insanlardan, kati olarak tayin edemediğim daha birtakım şeylerden öç almak için gitmiş gibiydim oraya. Bu bir saat zarfında hiddetimi, yataktan, yastıktan, kollarımın arasında yalancıkta kıvranan bu zavallı et külçesinden almaya çalıştım.

Dışarı çıktığımda, büyük salonda iki müşteri bekliyordu. Bunlardan biri Rumca gazete okuyan, çiçek bozuğu bir delikanlı idi. Öbürü... evet öbürü ise beni görünce iki elini yüzüne kapayan Dilaver Bey üstadımız...